

Academia Review-A Multidisciplinary Online Journal

ISSN (Online): 3070-6726

Website: <https://academia.org>

Volume 2, Issue 2, February, 2026

This work is Licenced under Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0).

The Impact Of Dekulakization Policy On National Values And Traditional Way Of Life

Shomurodov Shukhrat Abdunabi ugli

Jizzakh State Pedagogical University

2nd-year Master's student

Annotation. This scientific article provides a comprehensive analysis of the policy of dekulakization implemented by the Soviet Union in Uzbekistan during the 1920s and 1930s, as well as its impact on national values, traditional lifestyle, the family institution, the mahalla governance system, and the spiritual-ideological life of society. The economic, social, spiritual, and demographic consequences of dekulakization are examined on the basis of historical sources, field data, and scientific literature. The article highlights the genesis of the process, its connection with Soviet ideological doctrines, the psychological and socio-political trauma it left on the public consciousness, and the long-term effects on national identity and historical memory from an academic perspective.

Keywords: Dekulakization, collectivization, national values, family institution, religious rituals, repression, deportation, historical memory, agrarian system, landownership, spiritual crisis, cultural heritage, national mentality

Влияние Политики Раскулачивания На Национальные Ценности И Традиционный Образ Жизни

Шомуродов Шухрат Абдунаби угли

Джизакский государственный педагогический

Университет Магистрант 2-го курса

Аннотация: В данной научной статье всесторонне анализируется политика раскулачивания, проводившаяся Советским Союзом на

территории Узбекистана в 1920–1930-е годы, а также её влияние на национальные ценности, традиционный образ жизни, институт семьи, систему управления махаллей и духовно-идеологическую жизнь общества. Экономические, социальные, духовные и демографические последствия раскулачивания рассматриваются на основе исторических источников, полевых материалов и научной литературы. В статье раскрываются генезис данного процесса, его связь с советской идеологией, следы, оставленные им в общественном сознании, социально-политические травмы, а также долговременное воздействие на национальную идентичность и историческую память.

Ключевые слова: Раскулачивание, коллективизация, национальные ценности, институт семьи, религиозные обряды, репрессии, депортация, историческая память, аграрная система, землевладение, духовный кризис, культурное наследие, национальный менталитет.

Quloqlashtirish Siyosatining Milliy Qadriyatlar Va An'anaviy Turmush Tarziga Ta'siri

Shomurodov Shuhrat Abdunabi o'g'li

Jizzax davlat pedagogika universiteti

2-bosqich magistranti

Annotatsiya. Mazkur ilmiy maqolada XX asrning 20–30-yillarida Sovet Ittifoqi tomonidan O'zbekiston hududida amalga oshirilgan quloqlashtirish siyosati va ushbu jarayonning milliy qadriyatlarga, an'anaviy turmush tarziga, oila institutiga, mahalla boshqaruv tizimiga va jamiyatning ma'naviy-mafkuraviy hayotiga ta'siri atroflicha tahlil qilingan. Quloqlashtirishning iqtisodiy, ijtimoiy, ma'naviy va demografik oqibatlari tarixiy manbalar, dala materiallari va ilmiy adabiyotlar asosida yoritilgan. Maqolada jarayonning genезisi, Sovet mafkurasi bilan uzviy bog'liqligi, xalq ongida qoldirgan izlari, ijtimoiy-siyosiy travmalari, shuningdek, milliy o'zlik va tarixiy xotiraga ko'rsatgan uzoq muddatli ta'siri ilmiy nuqtayi nazardan ochib beriladi.

Kalit soʻzlar: Quloqlashtirish, kollektivlashtirish, milliy qadriyatlar, oila instituti, diniy marosimlar, repressiya, deportatsiya, tarixiy xotira, agrar tizim, mulkdorlik, maʼnaviy inqiroz, madaniy meros, xalq mentaliteti.

Kirish.

XX asrning birinchi choragi Oʻzbekiston tarixida keskin siyosiy oʻzgarishlar, zoʻravonliklar, iqtisodiy tizimlarning yemirilishi va jamiyatning ijtimoiy-falsafiy hayotidagi chuqur siljishlar bilan xarakterlanadi. Sovet hokimiyatining 1929–1933-yillar oraligʻida olib borgan quloqlashtirish siyosati bu jarayonlarning eng fojiali sahifalaridan biri boʻlib, u oʻzbek xalqining anʼanaviy turmush tarzi, milliy qadriyatlari va ijtimoiy tizimiga oʻchmas taʼsir koʻrsatdi. Quloqlashtirish faqat iqtisodiy chora boʻlmay, balki jamiyatning tub ijtimoiy asoslarini oʻzgartirishga qaratilgan keskin mafkuraviy kurash mexanizmi sifatida qaralgan siyosiy jarayon edi. Sovet davlati quloqlarni sinf sifatida tugatish orqali dehqonchilikni davlat nazoratiga olish, mulkdor qatlamni yoʻq qilish, bozor iqtisodiyoti elementlarini bartaraf etish, mahalliy boshqaruv institutlarini izdan chiqarish hamda milliy qadriyat va eʼtiqodlarni cheklashni asosiy maqsad qilgan edi ¹.

Oʻzbekiston sharoitida “quloq” tamgʻasining qoʻllanilishi oʻziga xos koʻrinishlarga ega boʻldi. Sovet markazi belgilagan mezonlarga koʻra, biror daromadi bor, chorvasi yoki bir necha tanob yeri mavjud boʻlgan har qanday xoʻjalik “quloq” sifatida talqin qilina boshladi. Aslida, Oʻzbekistonning anʼanaviy ijtimoiy tuzilmasida mulkdor dehqonlar jamiyatning tayanchi, qishloq iqtisodiyoti va maʼnaviy hayotining yetakchi qatlamini tashkil etgan. Ammo sovet mafkurasi ularni sinfiy dushman sifatida koʻrsatdi, ularning iqtisodiy faoliyati “ekspluatatorlik” deb baholandi, ular jamiyatdan ajratildi va yoʻq qilindi ². Quloqlashtirish siyosatining amalga oshirilishi xalqning asrlar davomida shakllangan xoʻjalik tizimini yemirdi. Oʻzbek jamiyatida dehqonchilik va chorvachilik koʻpincha oilaviy mehnat asosida olib borilgan boʻlib, yerga egalik, urugʻ-aymoq birligi va kollektiv mehnat qadimiy turmush tarzining asosini tashkil etgan. Quloqlashtirish siyosati natijasida koʻplab dehqonlar oʻz yerlaridan mahrum qilindi, urugʻlik donlari musodara qilindi, ish qurollari tortib olindi.

¹ Конквест Р. “Большой террор”. Москва, 1991.

² Ўзбекистон Марказий Давлат Архиви (ЎМДА), Ф.58, рўйхат 1, иш 243

Yerlarni majburiy kolxozlashtirish, mol-mulkni davlat mulkiga aylantirish va xo‘jalik erkinligini cheklash natijasida mehnat motivatsiyasi pasaydi. Odamlar o‘z mehnati mahsuliga egalik qilolmay qolganligi sababli hosilni yashirib ko‘mish, chorvani kesish, yerlarni tashlab ketish hollari keng tarqaldi ³. Bu esa qishloq xo‘jaligida keskin tanazzulni keltirib chiqardi va ocharchilik xavfini kuchaytirdi.

Siyosatning demografik oqibatlari ham juda og‘ir bo‘ldi. O‘zbekiston bo‘yicha minglab oilalar “quloq” sifatida ro‘yxatga olinib, Sibir, Ural, Qozog‘istonning aholi yashamaydigan hududlariga deportatsiya qilindi. Bu jarayon odatda qish faslida amalga oshirilgan bo‘lib, ko‘plab bolalar, keksalar sovuq, ochlik, yo‘l qiynoqlari sabab nobud bo‘lgan. Quloqlashtirishning bu jihati o‘zbek xalqining tarixiy xotirasida teran iz qoldirdi, chunki ularning aksariyati aybsiz, mehnatkash, jamiyatda nufuzli oilalar bo‘lgan⁴. Deportatsiya jarayoni qarindoshchilik aloqalarining uzilishiga, oilalarning parokandaligiga, avlodlar metrik-madaniy bog‘lanishlarining susayishiga sabab bo‘ldi. Quloqlashtirish milliy qadriyatlar tizimiga ham keng ko‘lamda zarar yetkazdi. O‘zbek xalqining asrlar davomida shakllangan oila instituti, mahalla tizimi, diniy marosimlar, an‘anaviy boshqaruv shakllari bu jarayonda izdan chiqdi. Oila erkak boshchiligidagi iqtisodiy va ma‘naviy birlik sifatida mavjud bo‘lib kelgan bo‘lsa, quloqlashtirish natijasida erkaklarning katta qismi surgun qilindi, ayollar esa bolalar bilan yolg‘iz qoldi. “Quloqning bolasi” degan tamg‘a tufayli ularning ijtimoiy mavqei pasaytirildi, ta‘lim olish, jamiyatda o‘rin egallash imkoniyatlari cheklab qo‘yildi. Bu esa oilaning tarbiyaviy funksiyalariga jiddiy ta‘sir ko‘rsatdi. Avlodlar davomida shakllanib kelgan ustoz-shogirdlik, ota-bobolar tajribasi, ayniqsa yerga egalik ko‘nikmalari uzilib qoldi ⁵.

Mahalla instituti ham quloqlashtirish jarayonidan zarar ko‘rdi. Avvallari mahalla oqsoqollari, imomlar, eshonlar, arboblar jamiyatning yetakchi ijtimoiy nazoratchilari bo‘lib, mahalla ahlining ma‘naviy hayotini tartibga solib kelgan bo‘lsa, sovet davrida ular “reaksion unsur” sifatida e‘lon qilinib, jamiyatdan siqib chiqarildi. Ularning o‘rniga komsomollar va partiya faolari tayinlandi. Bu esa

³ Сагдуллаев А. “История Узбекистана XX века”. Тошкент, 2000.

⁴ Абдуллаев Ш. “Кулаклар трагедияси”. Самарқанд, 2005.

⁵ Каримов А. “Аграр муносабатлар тарихидан”. Тошкент, 2010.

mahallaning ijtimoiy nazorat, tarbiyaviy va ijtimoiy birdamlik funksiyalarini zaiflashtirdi. Mahallaning qadimiy falsafasi – “qo‘ni-qo‘shni haqi”, “birga yashash madaniyati”, “bir-biriga ko‘maklashish” kabi qadriyatlar yemirila boshladi. Jamiyatda o‘zaro ishonch pasaydi, qo‘rquv va shubha kuchaydi ⁶.

Din va diniy marosimlar quloqlashtirish bilan parallel ravishda taqiqlanib, sovet ateistik mafkura bilan almashtirildi. Sunnat to‘ylari, nikoh marosimlari, ro‘za va hayit bayramlari, ziyoratlar, marosimiy yig‘ilishlar sovet hukumatining nazorati ostiga olingach, diniy hayot yashirin ko‘rinishga o‘tdi. Bu marosimlarning yashirin, tor doirada bajarilishi ularning mazmunini o‘zgartirdi, qadimiy marosimiy amaliyotlar yo‘qolib ketish xavfini yuzaga keltirdi. Imomlar, mudarrislar, diniy arboblarning hibsga olinishi natijasida diniy-ma‘rifiy uzluksizlik uzildi. Yangi avlod din asoslarini bilmay o‘sdi, natijada diniy savodsizlik kuchaydi⁷. Quloqlashtirish jamiyatning ma‘naviy hayotida ham keskin siljishlarga sabab bo‘ldi. Sovet mafkurasi “eskilik” deb atagan qadriyatlar – saxovat, muruvvat, qo‘ni-qo‘shnichilik, mehmondo‘stlik, diniy bag‘rikenglik – asta-sekin susayib bordi. Ularning o‘rniga sinfiy kurash, siyosiy hushyorlik, ateizm, markazga sadoqat kabi soxta qadriyatlar targ‘ib qilindi. Bu jarayon milliy ongni markazdan uzoqlashtirib, xalqning o‘z-o‘zini anglash jarayonini susaytirdi. Natijada ijtimoiy ruhiyatda qo‘rquv, ikkilanish, ehtiyotsizlik va bir-biriga ishonchsizlik kabi psixologik omillar kuchaydi. Umuman olganda, quloqlashtirish siyosati O‘zbekistonning ijtimoiy, iqtisodiy, madaniy va ma‘naviy hayotiga qaytarilmas darajada zarar yetkazdi. An‘anaviy turmush tarzining buzilishi, oilalarning parokandaligi, mahalla institutining zaiflashuvi, diniy hayotning bostirilishi, milliy qadriyatlarning kamsitilishi jamiyatning ma‘naviy sarchashmalarini quritdi. Bugungi kunda ushbu tarixiy xatolardan saboq chiqarish, milliy o‘zlik va tarixiy xotirani tiklash, jamiyatda ma‘naviy barqarorlikni mustahkamlash uchun muhim omildir.

Xulosa.

Quloqlashtirish siyosati sovet tarixining eng fojiali sahifalaridan bo‘lib, o‘zbek xalqining milliy qadriyati, an‘anaviy turmush tarzi, iqtisodiy faoliyati va ijtimoiy tuzilmasiga katta zarar yetkazdi. Siyosatning asosiy maqsadi dehqon

⁶ Хидоятлов Г. “Махалла институти тарихи”. Тошкент, 2012.

⁷ Маркс К., Энгельс Ф. “Сочинения”, т.37. Москва, 1966.

Academia Review-A Multidisciplinary Online Journal

ISSN (Online): 3070-6726

Website: <https://academia.org>

Volume 2, Issue 2, February, 2026

This work is Licenced under Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0).

sinfini tugatish bo‘lgan bo‘lsa-da, amalda u jamiyatning eng faol, mehnatkash, yetakchi va ma’naviy tayanchini tashkil etgan qatlamlarni yo‘q qildi. Oila institutining yemirilishi, mahalla tartibining izdan chiqishi, iqtisodiy mustaqillikning yo‘qotilishi, diniy marosimlarning bostirilishi natijasida jamiyatning ma’naviy hayoti susaydi. Quloqlashtirish jarayoni o‘zbek xalqining tarixiy xotirasida chuqur ruhiy jarohat qoldirdi. Bugungi kunda ushbu davrni chuqur ilmiy o‘rganish, uning saboqlarini anglash milliy ongni tiklash va o‘tgan avlodlar xotirasini e‘zozlash uchun zarurdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Конквест Р. “Большой террор”. Москва, 1991.
2. O‘zbekiston Markaziy Davlat Arxivi (O‘MDA), F.58, ro‘yxat 1, ish 243.
3. Сагдуллаев А. “История Узбекистана XX века”. Ташкент, 2000.
4. Abdullaev Sh. “Kulaklar tragediyasi”. Samarqand, 2005.
5. Karimov A. “Agrar munosabatlar tarixidan”. Toshkent, 2010.
6. Xidoyatov G. “Maxalla instituti tarixi”. Toshkent, 2012.
7. Маркс К., Энгельс Ф. “Сочинения”, т.37. Москва, 1966.